

DR. PAPULA LÁSZLÓNÉ

**A KATONAI PÁLYAVÁLASZTÁST
BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK EMPIRIKUS
VIZSGÁLATA**

DOKTORI (PhD) DISSZERTÁCIÓ

TÉZISFÜZET

2013

Bevezetés

Közel negyven éve figyelem a katonai pálya filozófiáját. Beleszülettem, figyelhettem gyermekként apám foglalkozása által, a változásokat folyamatosan követtem, mint a társadalom tagja, és mint közalkalmazott aktív részese voltam a tisztképzésnek.

Szerencsésnek mondhatom magam, hiszen hálás feladathoz jutottam a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karán, ahol a Ludovika Zászlóalj kulturális menedzsereként dolgozhattam. Munkám során a hallgatókkal jó kapcsolatot tudtam kialakítani. Bár kutatásom objektív, a kérdőívre támaszkodik, a fiatalokkal való beszélgetések hozzájárultak a valós kép kialakításához. Megismerhettem azokat az indítékokat, okokat, amelyek a katonai pálya felé irányították őket, hallhattam a véleményüket az egyetemi képzést illetően, megtudtam, mi az, ami vonzza és mi az, ami bizonytalanná teszi a tisztjelölteket a hivatás tekintetében.

Az ország folyamatos változásokon megy át, egy globális átalakulásnak vagyunk tanúi. Ez kihívásokat jelent a gazdaságban, az oktatásban, az infrastruktúrában, illetve a társadalmi élet minden területén. Rövid és hosszú távú stratégiára van szükség, hogy az ország versenyképessége megmaradjon. Új szerkezeti reformokkal meg kell teremteni a gazdaság stabilitását, a versenyképes gazdaságpolitikát.

Figyelembe kell venni az utóbbi évek két, meghatározó változását, a NATO-hoz és az Európai Unióhoz való csatlakozást. Igaz, hogy ezek az események közel két évtizede történtek, de a folyamat zajlik, a feladatok végrehajtása lépésekben történik, az átalakulás folyamat jellegű.

A stratégia egyik fontos eleme, eszköze az oktatás, ezáltal egy a tudásalapú társadalom kiépítése, megteremtése. Az Európai Unió meghatározza, hogy az élet minden területén legyen egyfajta egységesítés, így az oktatás szintjén is, fontosnak tartja a magasszintű oktatás-képzés megvalósulását a társadalom, a folyamatos fejlődés és a versenyképesség megőrzése érdekében. Az egész életen át tanulás kiemelkedő jelentőségű, hiszen a versenyképesség megtartása mellett a személyiség is folyamatosan fejlődik, új tudás birtokába jut. Kiemelkedő szempont azonban, hogy milyen ismereteket, tudást kap a tanuló.

Fontos, hogy a tanulni akaró ember a valóságot ismerje meg, a gyakorlatot sajátítsa el. A tudás váljon közkinccsé, legyen a felsőoktatás univerzális. Az egyetemi felkészítés célja, hogy

a tanuló megfelelő szakmai ismereteket sajátíttasson el, olyan értelmiséget neveljen, képezzen, akik alkalmasak arra, hogy logikusan gondolkozzanak, a problémákat meg tudják oldani.

Jelenleg kiemelkedő cél a honvédség feladatainak pontos meghatározása, a benne szereplők elismerése, a honvédség stratégiájának felépítése. Ennek tesz eleget a Kormány 1656/2012. (XII.20.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Katonai stratégiájának elfogadásáról

„A Stratégia a Magyar Honvédség megújulásának egyik fontos eszköze; közép- és hosszú távú iránymutatást nyújt a Magyar Honvédség számára, meghatározva az ország védelmében és érdekeinek érvényesítésében betöltött szerepét. A stratégia ennek érdekében kijelöli a haderő alkalmazásának és fenntartásának fő elveit, fejlesztésének irányait, meghatározza azokat a célokat és eszközöket, amelyek révén a Magyar Honvédség korszerű, rugalmasan és hatékonyan alkalmazható képességekkel, kiegyensúlyozott struktúrával rendelkező haderővé válik.” (kormany.hu, 2.o.)

„A Magyar Honvédség működése szempontjából az anyagi erőforrásokon túlmenően, kritikus jelentőséggel bír, hogy milyen humán erőforrás áll a rendelkezésére. A sajátos közszolgálatot teljesítő, felkészült, motivált és elkötelezett katona a Magyar Honvédség legnagyobb értéke.

Korunk összetett katonai kihívásaira csak olyan haderő képes sikeres választ adni, amelynek állománya magas színvonalú képzésben és kiképzésben részesült, megfelelő fizikai és pszichikai állóképességgel rendelkezik, képes nemzetközi környezetben történő magas színvonalú munkavégzésre, valamint feladatai végrehajtását illetően motivált és elkötelezett. Ehhez a feladatok sikeres végrehajtására felkészítő, a kor követelményeinek megfelelő – közép- és felsőfokú – képzésekre, tanfolyamokra, kiképzésekre, gyakorlatokra, valamint a vezetők kiválasztása érdekében megfelelő kiválasztási rendszerre van szükség. Az átalakuló, vezetői képesség központú tisztképzésnek és az ehhez igazodó altisztképzésnek meg kell teremteniük a közszolgálati pályák közötti átjárhatóság feltételeit.” (kormany.hu, 8. o)

A rendeletek, törvények illeszkednek a változásokhoz, melyhez hozzá kell rendelni, nevelni egy haderőt, egy más erkölcsi alapokon felnövekvő fiatal katonatiszt nemzedéket.

A kutatás célkitűzése

- Elsődleges célom, hogy bizonyítást nyerjen az, hogy a pályára jelentkező fiatalok motiváltak a tiszti pályára, a katonai fegyveres testület tagjaivá akarnak válni.
- A vizsgálataim során keresem azokat a kompetenciákat, melyek a katonai pálya iránti elkötelezettségre motiválták a hallgatókat.
- Célom, az előzetes pályamotiváció feltárása, hogyan alakult ki a döntése, milyen volt ennek kivitelezése, és megvalósulása.
- Keresem azokat az összefüggéseket, törvényszerűségeket, meghatározó motívumokat, mely a pályaválasztás és a hallgató egyéni élete között van. Fel kívánom tárni azokat az ok-okozati összefüggéseket, melyek a tiszti pálya iránti elhivatottságra irányították a fiatal figyelmét, valamint azokat a tényezőket elemzem, ami befolyásolta fejlődésüket, hivatástudatukat.
- A kutatás további célja, hogy a hallgatói vélemények alapján feltárja azokat a hiányosságokat, gyengeségeket, amelyek segítséget nyújtanak abban, hogy a parancsnokok megismerjék, milyennek látják a tisztjelöltek őket, tevékenységüket, milyennek ítélik meg a tiszti hivatást. Másrészt segít abban is, hogy az egyetem felismerje, melyek azok a szegmensek, ahol változtatásra van szükség, javaslatokat kapnak arra, mivel lehet vonzóbbá tenni a katonai pályát.

Az értekezés felépítése, a téma feldolgozása során alkalmazott kutatási módszerek

Az értekezés szerkezete a kitűzött célokat követi, három részre tagozódik.

Az első részben a bevezetőben feltárt honvédséget érintő kérdések mellett, meghatároztam célkitűzéseimet és részletezem az értekezés megírását ösztönző problémát.

A kutatás második fejezetében a pályamotiváció és ezzel összefüggésben a katonai pályamotiváció elméleti hátterének kutatásával foglalkozom. Értelmezem a pályaválasztást meghatározó tényezőkről írott pedagógiai és szociológiai megközelítéseket. Bemutatom a különböző motivációs elméleteket és alapfogalmakat, majd ezeket a szakma és a munka világára vonatkoztatom, s a pályamotivációt meghatározom

Az második fejezet következő részében kifejtem, milyen sajátos nevelési módszerek alkalmazása szükséges a katonahallgatók esetében. A fiatal felnőttkor életkori sajátosságait vizsgálva megnézem, nevelhető-e még a fiatal felnőttkor szakaszában a tanuló, s hogy speciálisan a katonai nevelés milyen más eszközöket kíván az iskolától, a szervezettől, hogy a tisztjelöltek azonosulni tudjanak a hivatással, sikereket érjenek el szakmai pályafutásukban és mindvégig az önmegvalósítás irányába törekedjenek.

A katonai pálya olyan zárt, a civiltől eltérően más életmódot, beállítódást igénylő szervezeti rendszer, amelyben nagyon fontos, hogy az embernek olyan személyiségjegyei legyenek, mely segíti őt a csoporthoz való tartozás és viszonyrendszer kialakításában. Ezért szükségesnek tartom a katonai közösség jellemzőinek kibontását, a személyiség és a csoport fogalmi jelentésének és jellemzőinek tanulmányozását, amelyben az egyén jól érzi magát, alkalmazkodik társaihoz. A csoport tagjai a közös cél elérése érdekében, az együvé tartozás érzésével a legjobb tudásuk szerint látják el a rájuk szabott feladatot. Ez a közösségi szellem fogja elősegíteni az identifikációt, az azonosulást mind a közösséggel, mind pedig a honvédséggel, a katonai szellemmel.

A katonai pálya szeretete és a szakma magas szintű elsajátítása azonban nem történhet autodidakta módon. Szükségesek a katonai képzésben résztvevő oktatók, tisztek, előjárók segítsége, felkészítő tevékenysége is a pálya iránti vonzalom és szaktudás kialakításához. Meg kell tehát vizsgálni a katonai vezetés szerepét és feladatait, milyen tulajdonságokkal kell rendelkeznie a jó parancsnoknak és az egyetem oktatóinak, akikre a hallgatók fel tudnak nézni, példaképüknek tekinthetik őket. A napjainkban folyó tisztképzés kialakulásának

megértéséhez fontos áttekintenünk tisztai nevelés történetiségét, ezt taglalom a fejezet utolsó részében.

A harmadik fejezet az empirikus kutatás bemutatása. A mintaválasztás a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hallgatói Tagozat tisztjelöltjeire terjedt ki, I-IV. évfolyamon. 455 kérdőívet osztottam ki, melyből 334-et kaptam vissza kitöltve. A válaszadási arány 73,5%-os. A kérdőívek kiosztása a tanév felénél történt, amikor az elsősök már rendelkeztek némi tapasztalattal a katonai oktatásról, a negyedikesek pedig már megkezdték a konkrét jövő tervezését, felmérték lehetőségeiket a munkaerőpiacra, a katonai pályára való belépéssel kapcsolatban. Az elemzés kiindulópontja a kérdőíves felmérés, amely a családi háttértől kezdve az egyetemi éveken át a tisztaváttatásig tartó időszakot öleli fel. A hallgatók önkéntes alapon töltötték ki a 46 kérdésből álló kérdőívet, amely nyitott és zárt kérdéseket egyaránt tartalmazott. A nyitott kérdéseknél a válaszadók saját gondolataikat fejthették ki, a zárt kérdések intenzitás és rangsorolás jellegűek.

A kérdőíves felmérést és a célkitűzéseim elérésének eredményességét az oktatókkal és parancsnokokkal készített interjúkkal egészítettem ki.

A kutatás egyik leghitelesebb forrásának az egyetemen töltött éveim során, a hallgatókkal töltött beszélgetéseket, az együtt töltött tevékenységek alkalmi alatt elhangzott véleményeket, információkat tartom. Az együttlétek kötetlenség kialakíthatott egy olyan kapcsolatot, mely lehetővé tette, hogy megnyíljanak előttem, megtiszteljenek a kérdőívek őszinte kitöltésével, s ez az őszinteség érződött azok olvasásakor is.

ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

Állításaimat a hipotézisekkel kapcsolatban a fentiekben magyaráztam. A kutatásom során azonban számos, a hipotéziseken kívüli új tudományos eredmények is születtek.

Összehasonlítva az e témában született korábbi, a katonai pályamotívumokat kereső kutatások eredményeivel (Szelei 1999, Kanyó Lászlóné 2004) összességében az általam végzett kutatás eredménye pozitív előjelűnek mondható.

1. Feltártam, hogy a katonai pálya választása nem egy másodlagos alternatíva, a tisztképzésre azok a fiatalok jelentkeznek, akik elhivatottságot éreznek a katonai pálya iránt, elkötelezettek és katonatisztek szeretnének lenni. A család befolyásoló tényezője a katonai pályaválasztásban alacsony, bár a család szocializációs funkciója érezhető, azonban a szülők nincsenek közvetlen hatással a tiszti képzés választásában.
2. Az egyetemi évek során, - bár a képzési struktúrában megtalálhatók olyan tényezők, amelyek a hallgatóknak nem tetszenek, és változtatás igényelnek – a hallgatók motivációja nem csökken, az iskolai évek után is a honvédség tagjai kívánnak maradni. A kutatás során kiderült, hogy a hallgatók mintakövetők, szinte minden hallgatónak van az egyetemen példaképe.
3. Az elvégzett kutatásom eredményeképpen az alábbi tényezők határozhatók meg, mint a katonai pálya orientációját befolyásoló elemek, amelyek a következők:
  - Családi háttér (lakóhely, környezet, szülői kapcsolatok)
  - Oktatási intézmények
  - Előzetes iskolai tanulmányok, eredmények
  - Előzetes ismeretek a katonai pályáról
  - A katonai pályára való felvételi követelményeknek való megfelelés lehetősége
  - A szakmai és gyakorlati képzés színvonala
  - Mentorrendszer, Mentori tevékenység
  - A katonai pálya presztízse
  - Az oktatók, előjárók, tisztek példamutatása, kapcsolata a hallgatóval
  - A csoport tagjaival való kapcsolat, egyetemi évek hangulata
  - Akkomodáció
  - Identifikáció

JAVASLATOK

A tudományos eredményekből levont következtetések alapján, az alábbiakban azon javaslataimat fogalmazom meg, amelyek elősegíthetik a katonai pálya vonzóbbá tételét, a tiszti hallgatók hivatástudatának erősítését, a szakmai munka színvonalának emelését.

- Szükségnek tartom a bemenet-kimenet mérését, a kutatásomban szereplő kérdőívhez hasonló felmérést javaslok végeztetni az egyetemre belépő és az egyetemen végzett hallgatókkal.
- Szükség lenne a végzett diákok szociológiai felmérése az egyetem befejezése után kb. öt, illetve további meghatározott időszakokban (10, 15 év múlva is), pályán maradtak-e, megvalósultak-e az elképzelései, javaslatokat kérni tőlük az egyetemi képzéssel kapcsolatosan.
- Szükségnek tartom a tanárokkal/parancsnokokkal történő folyamatos konzultációt, milyennek látják a hallgatókat (tanév közben) mert ekkor még a tanárok tudnak változtatni, hogy hogyan folytassák a tevékenységüket. Ki kellene dolgozni ennek a rendszerét.
- Hallgatói javaslatok begyűjtése, minőségfejlesztési elégedettségmérés szükséges.
- Fontos lenne, a Mentor Rendszer helyes működtetése.
- Ajánlatos lenne, a katonai rendezvények fellendítése, a tömegkommunikációba való részvétel, mely emelné a katonaság presztízsét. Akár a megfelelő személyek médiumokban történő megszólaltatásával, szerepeltetésével (celebesítésével) a honvédség vonzóbbá tétele a civil társadalomban.
- A középiskolában kötelező közmunka keretében a honvédség is feladatokat adjon a tanulóknak, hisz ezzel is betekintést nyújt a katonai pályába.
- Általános iskolákban, középiskolákban katonai ismeretek szakkörök szervezése az egyetem által, ahol az egyetem hallgatói a szocializációs délutánok keretében megismerteti az ott tanulókkal, játékos formában (makettépítés, fegyverek bemutatása, harci járművekkel való ismerkedés, terepgyakorlatok) a katonai pályával összefüggő ismereteket, feladatokat. Feladat, a szakkör tematikájának kidolgozása.

A kutatási területhez tartozó publikációs jegyzék

1. dr. Papula Lászlóné: Mi leszel, ha nagy leszel?
2. dr. Papula Lászlóné: Romák az oktatási intézményekben.
3. dr. Papula Lászlóné: Az időskori tanulás és műveltség.
4. dr. Papula Lászlóné: Katonát nevelni...
5. dr. Papula Lászlóné: The impact of the National Military on Military Organisation
6. dr. Papula Lászlóné: Empatikus bánásmód a katonai szervezetben
7. dr. Papula Lászlóné: Career choice factors
8. dr. Papula Lászlóné: Emphatic treatment